

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

18 päivänä maaliskuuta 2021 *

Ennakkoratkaisupyyntö – Direktiivi 90/314/ETY – 5 artiklan 2 kohdan kolmas luetelmakohta – Matkapaketit, pakettilomat ja pakettikiertomatkat – Matkanjärjestäjän ja kuluttajan välinen pakettilomaa koskeva sopimus – Matkanjärjestäjän vastuu siitä, että muut palvelujen suorittajat täyttävät sopimuksen mukaiset velvoitteet asianmukaisesti – Palvelujen suorittajan työntekijän toiminnasta aiheutuva vahinko – Vastuusta vapauttaminen – Tapahtuma, jota matkanjärjestäjä tai palvelujen suorittaja ei voi ennakoida tai estää – Palvelujen suorittajan käsite

Asiassa C-578/19,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Supreme Court of the United Kingdom (ylin tuomioistuin, Yhdistynyt kuningaskunta) on esittänyt 24.7.2019 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 30.7.2019, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

X

vastaan

Kuoni Travel Ltd,

ABTA Ltd:n

osallistuessa asian käsittelyyn

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Prechal (esittelevä tuomari) ja tuomarit N. Wahl, F. Biltgen, L. S. Rossi ja J. Passer,

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– X, edustajanaan R. Weir ja K. Deal, QC, sekä P. Banks, solicitor,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

- Kuoni Travel Ltd, edustajinaan W. Audland, QC, N. Ross, barrister, A. Burin, barrister, ja G. Tweddle, solicitor,
- ABTA Ltd, edustajinaan H. Stevens, QC, J. Hawkins, barrister, ja T. Smith, solicitor,
- Euroopan komissio, asiamiehinään A. Lewis ja C. Valero,

kuultuaan julkisasiamiehen 10.11.2020 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee matkapaketeista, pakettilomista ja pakettikiertomatkoista 13.6.1990 annetun neuvoston direktiivin 90/314/ETY (EYVL 1990, L 158, s. 59) 5 artiklan 2 kohdan kolmannen luetelmakohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa ovat vastakkain Yhdistyneessä kuningaskunnassa asuva kuluttaja X ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan sijoittautunut matkanjärjestäjä Kuoni Travel Ltd (jäljempänä Kuoni) ja jossa on kyse X:n esittämästä vaatimuksesta korvata vahinko, joka on aiheutunut X:n ja Kuonin välisen pakettilomasopimuksen (jäljempänä kyseessä oleva sopimus) virheellisestä täyttämisestä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

- 3 Direktiivin 90/314 johdanto-osan 1, 2, 3 ja 10 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”[Euroopan unionin] tärkeimpiä tavoitteita on toteuttaa sisämarkkinat, joiden olennainen osa on matkailu,

matkapaketteja, pakettilomia ja pakettikiertomatkoja – – koskevissa jäsenvaltioiden kansallisissa laeissa on eroavuuksia ja kansalliset käytännöt poikkeavat tällä alalla huomattavasti toisistaan, mikä on esteenä matkapaketteihin liittyvien palvelujen tarjoamisen vapaudelle ja vääristää eri jäsenvaltioissa toimivien matkanjärjestäjien välistä kilpailua,

yhteisten matkapaketteja koskevien sääntöjen laatiminen edistää näiden esteiden poistamista ja palvelujen yhteismarkkinoiden toteuttamista sekä antaa yhdessä jäsenvaltiossa toimiville matkanjärjestäjille tilaisuuden tarjota palvelujaan toisissa jäsenvaltioissa ja [unionin] kuluttajille vertailukelpoisista ehdoista saatavan hyödyn näiden ostaessa matkapaketin missä tahansa jäsenvaltiossa,

– –

kuluttajan pitäisi voida hyötyä tämän direktiivin mukaisesta suojasta siitä riippumatta, onko hän suoranainen sopimuspuoli, siirronsaaja vai sellaisen ryhmän jäsen, jonka puolesta toinen henkilö on tehnyt sopimuksen matkapaketista”.

4 Kyseisen direktiivin 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tämän direktiivin tarkoituksena on lähentää toisiinsa jäsenvaltioiden lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, joita sovelletaan [unionin] alueella myytäviin tai myytäväksi tarjottaviin matkapaketteihin, mukaan lukien pakettilomat ja pakettikiertomatkat.”

5 Mainitun direktiivin 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä direktiivissä:

- 1) ’matkapaketilla’ tarkoitetaan etukäteen järjestettyä vähintään kahden jäljempänä mainitun palvelun yhdistelmää, kun ne myydään tai niitä tarjotaan myytäväksi yhdistettyyn hintaan ja kun palvelu kestää yli 24 tuntia tai sisältää majoituksen yön aikana:
  - a) kuljetus;
  - b) majoitus;
  - c) muu matkailupalvelu, joka muodostaa huomattavan osan matkapaketista mutta joka ei välittömästi liity kuljetukseen tai majoitukseen.

Saman matkapaketin eri osien laskuttaminen erikseen ei vapauta matkanjärjestäjää tai välittäjää tässä direktiivissä säädetyistä velvollisuuksista;

- 2) ’matkanjärjestäjällä’ tarkoitetaan henkilöä, joka muutoin kuin satunnaisesti järjestää matkapaketteja ja myy tai tarjoaa niitä myytäväksi suoraan taikka välittäjän välityksin;
- 3) ’välittäjällä’ tarkoitetaan henkilöä, joka myy tai tarjoaa myytäväksi matkanjärjestäjän kokoaman matkapaketin;
- 4) ’kuluttajalla’ tarkoitetaan henkilöä, joka ostaa matkapaketin tai tekee sopimuksen sen ostamisesta – –, tai muuta henkilöä, jonka lukuun pääsopija tekee sopimuksen matkapaketin ostamisesta – – taikka muuta henkilöä, jolle pääsopija tai muu edunsaaja siirtää matkapaketin – –
- 5) ’sopimuksella’ tarkoitetaan kuluttajan ja matkanjärjestäjän tai välittäjän välistä välipuhetta.”

6 Direktiivin 90/314 4 artiklan 6 kohdan toisessa alakohdassa säädetään seuraavaa:

”Kuluttajalla on[, jos kuluttaja purkaa sopimuksen 5 kohdan mukaisesti tai jos järjestäjä kuluttajasta riippumattomasta syystä peruuttaa matkapaketin ennen sovittua lähtöpäivää,] oikeus saada joko matkanjärjestäjältä tai välittäjältä, sen mukaan kuin siitä säädetään asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännössä, aiheellinen korvaus sopimuksen täyttämättä jättämisestä, jollei:

--

- ii) peruutus muissa kuin ylivaraustapauksissa johdu ylivoimaisesta esteestä eli sellaisista epätavallisista ja ennalta-arvaamattomista seikoista, joihin se osapuoli, joka vetoaa niihin, ei voi vaikuttaa ja joiden seurauksia hän ei kaikkea huolellisuutta noudattamalla olisi voinut välttää.”

7 Kyseisen direktiivin 5 artiklan 1–3 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että sopimuksen osapuolena oleva matkanjärjestäjä tai välittäjä vastaa suhteessa kuluttajaan sopimuksen mukaisten velvoitteiden asianmukaisesta täyttämisestä siitä riippumatta, kuuluuko niiden täyttäminen järjestäjälle, välittäjälle tai muulle palvelun suorittajalle, edellä sanotun kuitenkin rajoittamatta matkanjärjestäjän tai välittäjän oikeutta vaatia korvausta muilta palvelujen suorittajilta.

2. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että matkanjärjestäjä tai välittäjä vastaa suhteessa kuluttajaan sopimuksen puutteellisesta tai virheellisestä täyttämisestä aiheutuvasta vahingosta, paitsi jos sopimuksen puutteellinen tai virheellinen täyttäminen ei johdu heidän tai muun palvelun suorittajan virheestä, siksi, että:

- sopimuksen täyttämässä ilmenevät puutteet johtuvat kuluttajasta,
- nämä puutteet johtuvat kolmannelta osapuolelta, jolla ei ole yhteyttä sovittujen palvelujen suorittamiseen, ja ne ovat ennalta-arvaamattomia eikä niitä voi välttää,
- puutteet johtuvat 4 artiklan 6 kohdan toisen alakohdan ii alakohdassa tarkoitettua ylivoimaisesta esteestä taikka sellaisesta tapahtumasta, jota matkanjärjestäjä tai välittäjä tai palvelujen suorittaja ei ole asianmukaista huolellisuutta noudattamalla voinut ennakoita tai estää.

--

3. Edellä 1 ja 2 kohdan säännöksistä ei saa poiketa sopimuksella, sanotun kuitenkin rajoittamatta 2 kohdan neljännen alakohdan soveltamista.

--”

Yhdistyneen kuningaskunnan oikeus

Vuoden 1992 asetus

8 Direktiivi 90/314 on saatettu osaksi Yhdistyneen kuningaskunnan kansallista lainsäädäntöä matkapaketeista, pakettilomista ja pakettikiertomatkoista 22.12.1992 annetulla asetuksella (Package Travel, Package Holidays and Package Tours Regulations 1992; jäljempänä vuoden 1992 asetus).

9 Vuoden 1992 asetuksen 15 §:n 1, 2 ja 5 momentissa säädetään seuraavaa:

”1. Toinen sopimuspuoli vastaa suhteessa kuluttajaan sopimuksesta johtuvien velvoitteiden asianmukaisesta täyttämisestä siitä riippumatta, kuuluuko niiden täyttäminen kyseiselle sopimuspuolelle tai muulle palvelun suorittajalle, edellä sanotun kuitenkin vaikuttamatta kyseisen sopimuspuolen oikeussuojakeinoihin tai kanneoikeuteen tällaisia muita palvelun suorittajia kohtaan.

2. Toinen sopimuspuoli vastaa suhteessa kuluttajaan sopimuksen puutteellisesta tai virheellisestä täyttämisestä aiheutuvasta vahingosta, paitsi jos sopimuksen puutteellinen tai virheellinen täyttäminen ei johdu kyseisen sopimuspuolen tai muun palvelun suorittajan virheestä siksi, että:

- a) sopimuksen täyttämässä ilmenevät puutteet johtuvat kuluttajasta,
- b) nämä puutteet johtuvat kolmannelta osapuolelta, jolla ei ole yhteyttä sovittujen palvelujen suorittamiseen, ja ne ovat ennalta arvaamattomia tai niitä ei voitu välttää; tai
- c) nämä puutteet johtuvat:
  - i) epätavallisista ja ennalta-arvaamattomista olosuhteista, joihin se osapuoli, joka vetoaa niihin, ei voi vaikuttaa ja joiden seurauksia hän ei kaikkea huolellisuutta noudattamalla olisi voinut välttää; tai
  - ii) tapahtumasta, jota toinen sopimuspuoli tai palvelujen suorittaja ei ole asianmukaista huolellisuutta noudattamalla voinut ennakoita tai estää.

– –

5. 1 ja 2 momentin mukaista vastuuta koskevista säännöksistä ei saa poiketa sopimusehdolla, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 3 ja 4 momentin soveltamista.”

Vuoden 1982 laki

- 10 Tavaroiden ja palvelujen myynnistä 13.7.1982 annetun lain (Supply of Goods and Services Act 1982), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasian tosiseikkoihin, 13 §:n mukaan Kuoni oli velvollinen suorittamaan sopimuksen mukaiset palvelut asiaankuuluvalla huolellisuudella ja asiantuntemuksella.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 11 X ja hänen puolisonsa tekivät Kuonin kanssa kyseessä olevan sopimuksen, jonka mukaan viimeksi mainittu sitoutui järjestämään heille Sri Lankaan suuntautuvan pakettimatkan, johon sisältyi meno-paluulennot Yhdistyneestä kuningaskunnasta sekä 15 yön all inclusive -majoitus hotellissa 8.–23.7.2010.
- 12 Kyseisen sopimuksen 2.2 kohdassa määrätään seuraavaa:

”Sopimuskumppaninne on [Kuoni]. Sitoudumme järjestämään teille erilaisia palveluja, jotka ovat osa meiltä varaamaanne lomamatkaa.”
- 13 Mainitun sopimuksen 5.10 kohdan b alakohdassa määrätään yhtäältä, että Kuoni sitoutuu kantamaan vastuun ”siitä, että [kyseisen] yhtiön taikka [sen] edustajien tai [sille] palveluja suorittavien tahojen virheen vuoksi lomajärjestelyjen jokin osa, joka on varattu ennen lähtöä Yhdistyneestä kuningaskunnasta, ei vastaa esitteen kuvausta tai kohtuullista tasoa, tai siitä, että [sopimuspuoli] tai [hänen] matkakumppaninsa kuolee tai loukkaantuu sellaisen toiminnan yhteydessä, joka on osa näitä lomajärjestelyjä” ja että toisaalta Kuoni ei ”ole vastuussa siltä osin kuin lomajärjestelyjen puutteellisuus, kuolema tai loukkaantuminen ei johdu [yhtiön] taikka [sen] edustajien tai [sille] palveluja suorittavien tahojen virheestä; on [sopimuspuolen] aiheuttama; – –

tai johtuu ennalta-arvaamattomista olosuhteista, joita [yhtiö] tai [sen] edustajat tai [sille] palveluja suorittavat tahot eivät ole voineet asiaankuuluvaa huolellisuutta noudattaen ennakoita tai välttää.”

- 14 Ollessaan matkalla 17.7.2010 sen hotellin vastaanottoon, jossa hän majoittui, X kohtasi kyseisen hotellin palveluksessa sähköasentajana olleen N:n, joka oli pukeutunut mainitun hotellin henkilöstön työasuun. Tarjouduttuaan näyttämään X:lle oikoreitin vastaanottoon, N johdatti hänet tekniseen tilaan, jossa hän raiskasi ja pahoinpiteli X:n.
- 15 X on vaatinut pääasian oikeudenkäynnissä vahingonkorvausta Kuonilta kyseisen raiskauksen ja pahoinpitelyn vuoksi sillä perusteella, että niissä on kyse kyseessä olevan sopimuksen virheellisestä täytäntöönpanosta sekä vuoden 1992 asetuksen rikkomisesta. Kuoni on kiistänyt sen, että N:n tekemää raiskausta ja pahoinpitelyä voitaisiin pitää niiden velvoitteiden, joita sillä oli kyseisen sopimuksen tai vuoden 1992 asetuksen nojalla suhteessa X:ään, rikkomisena. Tämän väitteensä tueksi Kuoni vetosi mainitun sopimuksen 5.10 kohdan b alakohtaan ja vuoden 1992 asetuksen 15 §:n 2 momentin c kohdan ii alakohtaan.
- 16 High Court of Justice (England & Wales) (Englannin ja Walesin alioikeus, Yhdistynyt kuningaskunta) hylkäsi X:n vahingonkorvauskanteen sillä perusteella, että kyseessä olevan sopimuksen 5.10 kohdan b alakohdassa olevat ”lomajärjestelyt” eivät tarkoittaneet kunnossapitohenkilöstöön kuuluvaa työntekijää, joka saattaa asiakasta vastaanottoon. Lisäksi kyseinen tuomioistuin totesi obiter dictum, että Kuoni olisi joka tapauksessa voinut vedota vuoden 1992 asetuksen 15 §:n 2 momentin c kohdan ii alakohdassa säädettyyn vastuusta vapauttavaan perusteeseen.
- 17 Court of Appeal (England & Wales) (Englannin ja Walesin ylioikeus, Yhdistynyt kuningaskunta) hylkäsi valitusasteena myös X:n kanteen. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että hotellin kunnossapitohenkilöstön jäsen, jonka asiakas oli tunnistanut tällaiseksi ja joka saattoi viimeksi mainitun hotellin vastaanottoon, ei kuulunut kyseessä olevan sopimuksen 5.10 kohdan b alakohdan soveltamisalaan. Kyseinen tuomioistuin katsoi myös, ettei vuoden 1992 asetusta ollut tarkoitettu helpottamaan oikeudellisen vaatimusten esittämistä matkanjärjestäjää kohtaan palvelujen suorittajan työntekijän virheellisen toiminnan perusteella tilanteessa, jossa kyseinen toiminta ei kuulunut ”siihen toimenkuvaan, jota varten hänet oli otettu palvelukseen” ja kyseinen palvelujen suorittaja ei ollut vastuussa kolmannen teosta kuluttajaan sovellettavan kansallisen lain eikä palvelujen suorittajaan sovellettavan ulkomaisen lain nojalla. Lopuksi se katsoi obiter dictum, ettei Kuoni ollut vastuussa mainitun sopimuksen 5.10 kohdan b alakohdan eikä vuoden 1992 asetuksen 15 §:n nojalla, koska N ei ollut kyseisissä säännöksissä tarkoitettu palvelujen suorittaja.
- 18 Court of Appealin (England & Wales) tuomari esitti kuitenkin eriävässä näkemyksessään epäilyjä sen arvioinnin, jonka mukaan hotelli ei ole Englannin lain mukaan vastuussa työasussa olevan ja yleisölle luotettavana työntekijänä esitetyn työntekijän tekemästä raiskauksesta, paikkansapitävyydestä. Hän katsoi, että kyseisen oikeuden mukaan sopimusvastuuseen sitoutunut henkilö on henkilökohtaisesti vastuussa sopimuksen täyttämisestä, vaikka sopimuksen täyttäisi kolmas osapuoli. Direktiivin 90/314 osalta hän katsoi, että kyseisen direktiivin ja vuoden 1992 asetuksen perimmäisenä tarkoituksena oli antaa lomailijoille, joiden matka oli epäonnistunut, oikeussuojakeino sopimuskumppania kohtaan. Hänen mukaansa matkanjärjestäjän on annettava selvittää epäonnistuneen matkan seuraukset omien sopimuskumppaniensa kanssa; viimeksi mainittujen vastuulla on tämän jälkeen ratkaista ongelmat edelleen omien työntekijöidensä tai alihankkijoidensa kanssa. Mainittu tuomari esitti

lisäksi, ettei sille päätelmälle, jonka mukaan tilanteessa, jossa on kyse alihankkijasta tai työntekijästä, palvelujen suorittajan käsitteen olisi rajoitettava hotelliin, ollut oikeutusta. Hän lisäsi, että tiettyjä työntekijöitä olisi epäilemättä pidettävä palvelujen suorittajina.

- 19 Supreme Court of the United Kingdom (ylin tuomioistuin, Yhdistynyt kuningaskunta) katsoi ylempänä valitusasteena, että sille oli esitetty kaksi pääasiallista kysymystä, joista ensimmäinen koski sitä, oliko katsottava, että X:n raiskaus ja pahoinpitely olivat Kuonille kyseessä olevan sopimuksen nojalla kuuluvien velvoitteiden virheellistä täytäntöönpanoa, ja toinen sitä – mikäli vastaus ensimmäiseen kysymykseen on myöntävä – , voiko Kuoni vapautua N:n toimintaa koskevasta vastuustaan vetoamalla mainitun sopimuksen 5.10 kohdan b alakohtaan ja tarvittaessa vuoden 1992 asetuksen 15 §:n 2 momentin c kohtaan.
- 20 Jälkimmäisen kysymyksen ratkaisemiseksi Supreme Court of the United Kingdom arvioi, että unionin tuomioistuimelle oli esitettävä ennakkoratkaisupyyntö.
- 21 Kyseinen tuomioistuin täsmensi tämän pyynnön yhteydessä, että on katsottava, että siinä, että hotellin työntekijä saattoi X:n hotellin vastaanottoon, oli kyse ”lomajärjestelyihin” kuuluvista palveluista, joiden suorittamiseen Kuoni oli sitoutunut, ja että tapahtunutta raiskausta ja pahoinpitelyä pidetään kyseessä olevan sopimuksen virheellisenä täyttämisenä.
- 22 Supreme Court of the United Kingdom päätti näin ollen lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:
  - ”1) Jos matkapaketin järjestäjä tai sen välittäjä on täyttänyt puutteellisesti tai virheellisesti kuluttajan kanssa tekemästään pakettilomaa koskevasta sopimuksesta, johon sovelletaan direktiiviä [90/314], johtuvat velvoitteensa ja tämä puutteellinen tai virheellinen suoritus on seurausta kyseiseen sopimukseen liittyviä palveluja suorittavan hotellirytyksen työntekijän toimista
    - a) voidaanko direktiivin [90/314] 5 artiklan 2 kohdan kolmannen luetelmakohdan toisessa osassa vahvistettua vastuusta vapauttavaa perustetta soveltaa, ja jos näin on,
    - b) millä perusteilla kansallinen tuomioistuin arvioi, voidaanko tätä perustetta soveltaa?
  - 2) Jos matkanjärjestäjä tai välittäjä tekee kuluttajan kanssa sopimuksen pakettilomasta, johon sovelletaan direktiiviä [90/314], ja jos hotelliryitys tarjoaa tähän sopimukseen liittyviä palveluja, onko kyseisen hotelliyhtiön työntekijää itseään pidettävä direktiivin [90/314] 5 artiklan 2 kohdan kolmannen luetelmakohdan vastuusta vapauttavassa perusteessa tarkoitettuna ’palvelujen suorittajana?’”

Pyyntö aloittaa uudelleen asian käsittelyn suullinen vaihe

- 23 Julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen esittämisen jälkeen Kuoni pyysi unionin tuomioistuimen kirjaamoon 3.12.2020 toimittamallaan asiakirjalla, että asian käsittelyn suullinen vaihe määrätään unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 83 artiklan nojalla aloitettavaksi uudelleen.
- 24 Kuoni täsmensi kyseisessä pyynnössään, että asian käsittelyn suullinen vaihe on määrättävä aloitettavaksi uudelleen siinä tapauksessa, että unionin tuomioistuin arvioi, että kyseessä oleva asia on ratkaistava julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksensa 78–84 kohdassa tekemän kaltaisen ”tapahtuman” käsitteen tulkinnan perusteella.

- 25 Unionin tuomioistuin voi työjärjestyksensä 83 artiklan perusteella milloin tahansa julkisasiamiestä kuultuaan määrätä asian käsittelyn suullisen vaiheen aloitettavaksi uudelleen erityisesti, jos unionin tuomioistuin katsoo, ettei sillä ole riittävästi tietoa asiasta, tai jos asianosainen on kyseisen vaiheen päättyneeksi julistamisen jälkeen vedonnut uuteen seikkaan, joka voi olennaisesti vaikuttaa unionin tuomioistuimen ratkaisuun, taikka jos asia on ratkaistava sellaisella perusteella, josta ei ole ollut tilaisuutta lausua.
- 26 On kuitenkin palautettava mieleen, että SEUT 252 artiklan toisen kohdan mukaan julkisasiamiehen tehtävänä on täysin puolueettomana ja riippumattomana esittää julkisessa istunnossa perustellut ratkaisuehdotukset asioissa, jotka Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön mukaan vaativat hänen myötävaikutustaan. Julkisasiamiehen ratkaisuehdotus tai perustelut, joiden päätteeksi hän päätyy siihen, eivät sido unionin tuomioistuinta (tuomio 3.9.2020, Tšekin tasavalta v. komissio, C-742/18, EU:C:2020:628, 25 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 27 Lisäksi Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännössä ja unionin tuomioistuimen työjärjestyksessä ei määrätä mahdollisuudesta esittää huomautuksia vastaukseksi julkisasiamiehen ratkaisuehdotukseen. Tämän vuoksi se, ettei julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksessa todettuun yhdytä, ei voi sellaisenaan olla peruste suullisen käsittelyn aloittamiseksi uudelleen (tuomio 3.9.2020, Tšekin tasavalta v. komissio, C-742/18, EU:C:2020:628, 26 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 28 Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa pääasian asianomaiset ja Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 23 artiklassa tarkoitetut muut osapuolet ovat voineet esittää huomautuksiaan direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdan kolmannessa luetelmakohtassa olevan tapahtuman käsitteen ulottuvuudesta.
- 29 Nimittäin ensimmäisen kysymyksen yhteydessä, joka koskee kyseisen säännöksen tulkintaa ja näin ollen jokaisen siihen sisältyvän käsitteen tulkintaa, asianosaiset ovat voineet esittää kirjallisia huomautuksia unionin tuomioistuimelle, ja Kuoni muiden asianosaisten lailla on esittänyt tällaisia huomautuksia. Tietyt asianosaiset ovat lisäksi ottaneet kantaa erityisesti tapahtuman käsitteeseen kirjallisissa huomautuksissaan. Lisäksi asianosaisilla on ollut jälleen mahdollisuus esittää kantansa kyseisen säännöksen alasta vastauksessaan seitsemänteen unionin tuomioistuimen asianosaisille esittämään kirjalliseen kysymykseen.
- 30 Näin ollen unionin tuomioistuin katsoo julkisasiamiestä kuultuaan, että kaikista ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen unionin tuomioistuimelle esittämien kysymysten arvioinnin kannalta merkityksellisistä seikoista on ollut tilaisuus lausua, ja näin ollen ei ole tarvetta määrätä, että asian käsittelyn suullinen vaihe aloitetaan uudelleen.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

- 31 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kahdella kysymyksellään, joita on tarkasteltava yhdessä, pääasiallisesti sitä, onko direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdan kolmatta luetelmakohtaa tulkittava siltä osin kuin siinä säädetään perusteesta, jonka nojalla matkapaketin järjestäjä vapautetaan tällaista matkaa koskevan sopimuksen, joka on solmittu kyseisen matkanjärjestäjän ja kuluttajan välillä ja joka kuuluu kyseisen direktiivin soveltamisalaan, mukaisten velvoitteiden asianmukaista täyttämistä koskevasta vastuusta, siten, että tilanteessa, jossa kyseiset velvoitteet täytetään puutteellisesti tai virheellisesti mainittua sopimusta täyttävän

- palvelujen suorittajan työntekijän toiminnan seurauksena, kyseistä työntekijää on pidettävä palvelujen suorittajana kyseistä säännöstä sovellettaessa ja että matkanjärjestäjä voi vapautua tällaisesta sopimuksen puutteellisesta tai virheellisestä täyttämisestä aiheutuvasta vastuustaan mainitun säännöksen nojalla.
- 32 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymyksen ensimmäisen osan osalta on palautettava mieleen, että direktiivin 90/314 ensimmäisen artiklan sanamuodon mukaan kyseisen direktiivin tarkoituksena on lähentää toisiinsa jäsenvaltioiden lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä, joita sovelletaan unionin alueella myytäviin tai myytäväksi tarjottaviin matkapaketteihin, pakettilomiin ja pakettikiertomatkoihin.
- 33 Kuten direktiivin 90/314 2 artiklasta käy ilmi, kyseisessä direktiivissä tarkoitettut sopimukset ovat yhtäältä kuluttajan ja toisaalta matkanjärjestäjän tai välittäjän välillä tehtyjä sopimuksia, joiden kohteena on matkapaketti, johon sisältyy yhdistettyyn hintaan myytävä yli 24 tuntia kestävä tai majoituksen yön aikana sisältävä palvelusuoritus, jossa yhdistetään vähintään kaksi kolmesta palvelusta, joita ovat kuljetus, majoitus ja muu matkailupalvelu, joka muodostaa huomattavan osan matkapaketista mutta joka ei välittömästi liity kuljetukseen tai majoitukseen (jäljempänä matkapakettisopimukset).
- 34 Direktiivin 90/314 1 artiklassa ilmaistun lainsäädäntöjen lähentämisen toteuttamiseksi kyseisellä direktiivillä on otettu käyttöön muun muassa järjestelmä, joka koskee matkapakettien järjestäjien sopimusperusteista vastuuta suhteessa sellaisiin kuluttajiin, jotka ovat tehneet niiden kanssa tällaisia matkoja koskevan sopimuksen. Direktiivin 90/314 5 artiklan 1 kohdassa säädetään erityisesti, että jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että tällaisen sopimuksen osapuolena oleva matkanjärjestäjä tai välittäjä vastaa suhteessa kuluttajaan kyseisen sopimuksen mukaisten velvoitteiden asianmukaisesta täyttämisestä siitä riippumatta, kuuluuko niiden täyttäminen matkanjärjestäjälle tai välittäjälle vai muille palvelujen suorittajille. Kyseisen direktiivin 5 artiklan 3 kohdassa täsmennetään lisäksi, että kyseisestä vastuusta ei voida poiketa sopimuksella. Ainoastaan mainitun direktiivin 5 artiklan 2 kohdassa tyhjentävästi esitetyt poikkeukset kyseisestä vastuusta ovat sallittuja.
- 35 Direktiivin 90/314 5 artiklan 1 ja 3 kohdassa rajoitetaan siten matkapakettisopimuksen osapuolten vapautta määrittää, mikä on heihin sovellettavien sopimusehtojen sisältö, asettamalla matkanjärjestäjälle kyseisen sopimuksen asianmukaista täyttämistä koskeva velvoite suhteessa kuluttajaan. Eräs kyseisen velvoitteen erityispiirre on, että kyseinen velvoite kattaa sen, että palvelujen suorittajat täyttävät asianmukaisesti matkapakettisopimuksen mukaiset velvoitteet. Direktiivissä 90/314 ei kuitenkaan määritetä palvelujen suorittaja käsitettä eikä siinä nimenomaisesti viitata tältä osin jäsenvaltioiden oikeuteen.
- 36 Tällaisessa tapauksessa sekä unionin oikeuden yhtenäinen soveltaminen että yhdenvertaisuusperiaate edellyttävät, että unionin oikeuden säännöksen sanamuotoa on tavallisesti tulkittava koko unionissa itsenäisesti ja yhtenäisesti (ks. vastaavasti tuomio 16.7.2020, *Novo Banco*, C-253/19, EU:C:2020:585, 17 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 37 Tältä osin vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että niiden termien merkitys ja ulottuvuus, joita ei ole määritelty unionin oikeudessa, on määriteltävä sen tavanomaisen merkityksen mukaan, joka niillä on yleiskielessä, ottaen samalla huomioon se asiayhteys, jossa niitä käytetään, ja sen lainsäädännön tavoitteet, johon ne kuuluvat (tuomio 10.3.2005, *EasyCar*, C-336/03, EU:C:2005:150, 21 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

- 38 Direktiivin 90/134 5 artiklassa olevalla ilmaisulla ”palvelujen suorittaja” tarkoitetaan sen yleiskielessä olevan tavanomaisen merkityksen mukaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tarjoaa palveluita korvausta vastaan. Kuten myös julkisasiamies huomauttaa ratkaisuehdotuksensa 54 kohdassa, kyseisen säännöksen eri kieliversiot ovat yhteneväisiä kyseisen merkityksen osalta.
- 39 Lisäksi se asiayhteys, johon kyseessä oleva säännös kuuluu, vahvistaa mainitun merkityksen. Kuten edellä 33 kohdasta käy ilmi, matkapakettisopimusten kohteena on nimittäin kuljetus-, majoitus- ja muiden matkailupalvelujen suoritus. Myös matkanjärjestäjästä erilliset luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt, jotka tarjoavat palveluita korvausta vastaan, voivat täyttää direktiivin 90/314 5 artiklassa säädetyn sopimusperusteisen vastuun järjestelmän kohteena olevat kyseisten sopimusten mukaiset velvoitteet suhteessa kuluttajaan.
- 40 Direktiivin 90/314 tavoitteet, joihin kuuluvat muun muassa kyseisen direktiivin johdanto-osan ensimmäisen, toisen ja kolmannen perustelukappaleen mukaan palvelujen tarjoamisen vapauden esteiden ja kilpailun vääristymien poistaminen sekä kyseisen direktiivin johdanto-osan 10 perustelukappaleen mukaan kuluttajansuojan korkean tason varmistaminen (tuomio 16.2.2012, Blödel-Pawlik, C-134/11, EU:C:2012:98, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) tukevat myös tällaista palvelujen suorittajan käsitteen tulkintaa, koska kyseinen tulkinta takaa matkanjärjestäjällä suhteessa kuluttajaan olevan vastuun ulottuvuuden yhtenäisyyden.
- 41 Näin ollen palvelujen suorittajan työntekijää itseään ei voida pitää direktiivin 90/314 5 artiklassa tarkoitettuna palvelujen suorittajana, jos hän ei ole solminut sopimusta matkapaketin järjestäjän kanssa tarjotakseen sille palveluja, vaan hän vain tekee työtä sellaisen palvelujen suorittajan lukuun, joka on solminut tällaisen sopimuksen kyseisen matkanjärjestäjän kanssa, joten kyseisen työntekijän toiminta tämän tehdessä kyseistä työtä on useimmissa tapauksissa omiaan kuulumaan sen palvelujen suorittajan, joka on ottanut hänet palvelukseen, velvoitteiden täyttämiseen.
- 42 Lisäksi käsite työntekijä tarkoittaa henkilöä, joka suorittaa työtehtävänsä alisteisuussuhteessa työnantajaansa ja näin ollen kyseisen työnantajan valvonnan alaisuudessa. Palvelujen suorittaja ei kuitenkaan lähtökohtaisesti ole alisteisuussuhteessa, kun se tarjoaa palveluitaan, joten työntekijää ei voida pitää palvelujen suorittajana direktiivin 90/314 5 artiklaa sovellettaessa.
- 43 Kuitenkaan se seikka, että palvelujen suorittajan työntekijää itseään ei voida pitää palvelujen suorittajana, kun sovelletaan direktiivin 90/314 5 artiklalla käyttöön otettua sopimusperusteisen vastuun järjestelmää, ei sulje pois sitä, että kyseistä järjestelmää varten kyseisen työntekijän toiminta tai laiminlyönnit voidaan rinnastaa sen palvelujen suorittajan, joka on ottanut hänet palvelukseen, vastaavaan toimintaan tai laiminlyönteihin.
- 44 Sen arvioimiseksi, voidaanko tällainen rinnastaminen tehdä, on aluksi todettava, että direktiivin 90/314 5 artiklassa oleva matkanjärjestäjän vastuu koskee ainoastaan kyseisessä direktiivissä määritellyn matkapakettisopimuksen, jonka kyseinen matkanjärjestäjä on tehnyt kuluttajan kanssa, mukaisia velvoitteita. Se ei näin ollen vaikuta kyseisen sopimuksen sopijapuolten tai kolmansien osapuolten vastuuseen, joka aiheutuu muista velvoitteista tai rikosvastuun kaltaisista vastuujärjestelmistä.

- 45 Kun otetaan huomioon direktiivin 90/314 tavoite, joka on palautettu mieleen edellä 40 kohdassa ja johon kuuluu erityisesti kuluttajansuojan korkean tason varmistaminen, matkapakettisopimuksen, jonka puutteellinen tai virheellinen täyttäminen synnyttää matkanjärjestäjän vastuun, mukaisia velvoitteita ei voida tulkita suppeasti. Mainittuihin velvoitteisiin sisältyvät kaikki velvoitteet, jotka liittyvät matkapakettisopimuksen tavoitteen mukaisten kuljetus-, majoitus- ja matkailupalveluiden suorittamiseen riippumatta siitä, kuuluuko niiden täyttäminen matkanjärjestäjälle itselleen vai palvelujen suorittajille.
- 46 Tältä osin direktiivin 90/314 5 artiklan 1 kohdan mukainen matkanjärjestäjän vastuun syntyminen edellyttää, kuten myös julkisasiamies huomauttaa ratkaisuehdotuksensa 40 kohdassa, että sen toiminnan tai laiminlyönnin, josta on aiheutunut vahinkoa mainitulle kuluttajalle, ja matkanjärjestäjän matkapakettisopimuksen mukaisten velvoitteiden välillä on yhteys.
- 47 Toiseksi on palautettava mieleen, että palvelujen suorittajat, jotka itse voivat toimia valvonnassaan olevien työntekijöiden välityksellä, voivat täyttää direktiivissä 90/314 tarkoitetun matkapakettisopimuksen mukaiset velvoitteet, sellaisina kuin ne on täsmällisemmin esitetty edellä 45 kohdassa. Kyseisten työntekijöiden tiettyä toimintaa tai tiettyjä laiminlyöntejä voidaan näin ollen pitää matkapakettisopimuksen mukaisten velvoitteiden puutteellisenä tai virheellisenä täyttämisenä.
- 48 Näin ollen kyseisten velvoitteiden puutteellinen tai virheellinen täyttäminen, vaikka se aiheutuisi palvelujen suorittajan valvonnassa olevien työntekijöiden teoista, on omiaan synnyttämään matkanjärjestäjän vastuun direktiivin 90/314 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti.
- 49 Kyseistä tulkintaa tukee direktiivillä 90/143 tavoiteltu kuluttajansuojan päämäärä. On nimittäin niin, kuten julkisasiamies pääasiallisesti huomauttaa ratkaisuehdotuksensa 62 kohdassa, että jollei tällaista vastuuta olisi, eroteltaisiin perusteettomasti yhtäältä matkanjärjestäjän vastuu sen palvelujen suorittajan teoista tilanteessa, jossa viimeksi mainittu täyttää itse matkapakettisopimuksen mukaisia velvoitteita, ja toisaalta kyseisen matkanjärjestäjän vastuu samoista teoista silloin, kun niiden tekijä on kyseisen palvelujen suorittajan työntekijä, joka täyttää kyseisiä velvoitteita, jolloin matkanjärjestäjä voisi välttää vastuunsa.
- 50 Kuitenkin direktiivin 90/314 5 artiklan 1 kohdan nojalla se, että palvelujen suorittajan työntekijä täyttää matkapakettisopimuksen mukaisen velvoitteen puutteellisesti tai virheellisesti, synnyttää kyseisen matkan järjestäjän vastuun suhteessa kuluttajaan, jonka kanssa kyseinen matkanjärjestäjä on tehnyt kyseisen sopimuksen, jos kyseessä oleva sopimuksen puutteellinen tai virheellinen täyttäminen on aiheuttanut vahinkoa kyseiselle kuluttajalle.
- 51 Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, kuten ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuimien lähtee siitä oletuksesta, että siinä, että hotellin työntekijä saattoi X:n vastaanottoon, oli kyse lomajärjestelyihin kuuluvista palveluista, joiden suorittamiseen Kuoni oli sitoutunut kyseessä olevan sopimuksen nojalla, ja että sitä, että N raiskasi ja pahoinpiteli X:n, oli pidettävä kyseisen sopimuksen virheellisenä täyttämisenä.
- 52 Tästä seuraa, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa voidaan katsoa, että Kuonin kaltainen matkanjärjestäjä on vastuussa suhteessa X:n kaltaiseen kuluttajaan osapuolia sitovan sopimuksen virheellisen täyttämisen johdosta tilanteessa, jossa kyseinen sopimuksen virheellinen täyttäminen aiheutuu palvelujen suorittajan työntekijän toiminnasta tämän täyttäessä mainitun sopimuksen mukaisia velvoitteita.

- 53 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymyksen toisen osan, joka esitetään edellä 31 kohdassa, osalta on huomautettava, että direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdassa säädetään poikkeuksista matkapaketin järjestäjän vastuuseen. Kyseisen säännöksen nojalla matkanjärjestäjä on vastuussa vahingoista, jotka aiheutuvat kuluttajalle matkapakettisopimuksen puutteellisesta tai virheellisestä täyttämisestä, paitsi jos sopimuksen puutteellinen tai virheellinen täyttäminen ei johdu kyseisen matkanjärjestäjän tai muun palvelujen suorittajan virheestä siksi, että jokin kyseisessä säännöksessä oleva vastuusta vapauttava peruste tulee sovellettavaksi kyseiseen matkanjärjestäjään tai muuhun palvelujen suorittajaan.
- 54 Kyseisiin vastuusta vapauttaviin perusteisiin kuuluu direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdan kolmannessa luetelmakohdassa oleva peruste, joka viittaa tilanteisiin, joissa sopimuksen puutteellinen tai virheellinen täyttäminen johtuu tapahtumasta, jota matkanjärjestäjä tai palvelujen suorittaja ei ole asianmukaista huolellisuutta noudattamalla voinut ennakoita tai estää.
- 55 Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa, kuten edellä 19 ja 31 kohdasta käy ilmi, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy pääasiallisesti, voidaanko sitä, että matkapaketin järjestäjä on uskonut sen ja kahden kuluttajan välisen sopimuksen täyttämisen hotellipalvelujen järjestäjälle ja kyseisen palvelujen suorittajan työntekijä raiskaa ja pahoinpitelee toisen kyseisistä kahdesta kuluttajasta, pitää kyseisen vastuusta vapauttavan perusteen mukaisena tapahtumana, jota ei olisi voitu ennakoita tai estää.
- 56 Tältä osin on huomautettava, että koska mainittu vastuusta vapauttava peruste on poikkeus direktiivin 90/314 5 artiklan 1 kohdassa olevaan sääntöön, jossa säädetään matkanjärjestäjien vastuusta, sitä on tulkittava suppeasti (ks. analogisesti tuomio 22.1.2020, Pensionsversicherungsanstalt (Työskentelyn lopettaminen eläkeiän saavuttamisen jälkeen), C-32/19, EU:C:2020:25, 38 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 57 Lisäksi on palautettava mieleen, että kun sovelletaan edellä 36 ja 37 kohdassa siteerattua oikeuskäytäntöä, kyseistä vastuusta vapauttavaa perustetta on – koska kansalliseen lainsäädäntöön ei viitata – tulkittava itsenäisesti ja yhtenäisesti ja siten, että otetaan huomioon paitsi sen sanamuoto myös kyseisen säännöksen asiayhteys ja direktiivillä 90/314 tavoiteltu päämäärä.
- 58 Tältä osin ensinnäkin direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdan kolmannen luetelmakohdan sanamuodosta käy ilmi, että kyseisessä säännöksessä tarkoitettu tapahtuma, jota ei olisi voitu ennakoita tai estää, on eri asia kuin ylivoimainen este. Kyseisen säännöksen mukaan ylivoimainen este on erillinen vastuusta vapauttava peruste, joka määrittellään kyseisen direktiivin 4 artiklan 6 kohdan toisen alakohdan ii alakohtaan viittaamalla epätavallisiksi ja ennalta-arvaamattomiksi seikoiksi, joihin se osapuoli, joka vetoaa niihin, ei voi vaikuttaa ja joiden seurauksia hän ei kaikkea huolellisuutta noudattamalla olisi voinut välttää. Erottava konjunktio ”taikka”, joka on sijoitettu direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdan kolmannen luetelmakohdan ensimmäisessä osassa mainitun ylivoimaisen esteen ja kyseisen säännöksen toisessa osassa olevan tapahtuman, jota ei olisi voitu ennakoita tai estää, välille, sulkee pois sen, että mainittu tapahtuma voitaisiin rinnastaa ylivoimaiseen esteeseen.
- 59 Toiseksi direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdan kolmannessa luetelmakohdassa vapautetaan matkanjärjestäjä velvollisuudesta korvata kuluttajalle ne vahingot, jotka aiheutuvat joko tapahtumista, joita ei olisi voitu ennakoita, riippumatta siitä, ovatko ne tavallisia, tai tapahtumista, joita ei olisi voitu estää, riippumatta siitä, ovatko ne ennakoitavissa tai tavallisia.

- 60 Kolmanneksi direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdasta käy ilmi, että kyseisen säännöksen eri luettelakohdissa luetelluissa vastuusta vapauttavissa perusteissa selitetään ne erityistilanteet, joissa matkapakettisopimuksen mukaisten velvoitteiden puutteellinen tai virheellinen täyttäminen ei johdu matkanjärjestäjästä eikä muusta palvelujen suorittajasta, koska niiden ei voida katsoa tehneen virhettä. Se, ettei virhettä ole tehty, tarkoittaa, että direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdan kolmannessa luettelakohdassa tarkoitettua tapahtumaa, jota ei ole voitu ennakoita tai estää, on tulkittava siten, että sillä tarkoitetaan tekoa tai seikkaa, joka ei kuulu matkanjärjestäjän tai palvelujen järjestäjän määräysvallan piiriin.
- 61 Edellä 48 kohdassa kuvatuista syistä on kuitenkin niin, että jos palvelujen suorittajan työntekijän teot tai laiminlyönnit, jotka tapahtuvat tämän täyttäessä matkapakettisopimuksen mukaisia velvoitteita ja jotka johtavat mainittujen matkanjärjestäjällä suhteessa kuluttajaan olevien velvoitteiden puutteelliseen tai virheelliseen täyttämiseen, kuuluvat kyseiseen määräysvallan piiriin, kyseistä toimintaa tai laiminlyöntejä ei voida pitää direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdan kolmannessa luettelakohdassa tarkoitettuina tapahtumina, joita ei ole voitu ennakoita tai estää.
- 62 Näin ollen on katsottava, että direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdan kolmanteen luettelakohtaan ei voida vedota matkanjärjestäjän vapauttamiseksi velvollisuudesta korvata vahinkoja, jotka ovat aiheutuneet kuluttajalle kyseisen matkanjärjestäjän kanssa tehdyn matkapakettisopimuksen mukaisten velvoitteiden puutteellisesta tai virheellisestä täyttämisestä silloin, kun kyseinen sopimuksen noudattamatta jättäminen aiheutuu mainittuja velvoitteita täyttävän palvelujen suorittajan työntekijän toiminnasta tai laiminlyönneistä.
- 63 Edellä esitetyn valossa esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että direktiivin 90/314 5 artiklan 2 kohdan kolmatta luettelakohtaa on tulkittava siltä osin kuin siinä säädetään perusteesta, jonka nojalla matkapaketin järjestäjä vapautetaan tällaista matkaa koskevan sopimuksen, joka on solmittu kyseisen matkanjärjestäjän ja kuluttajan välillä ja joka kuuluu kyseisen direktiivin soveltamisalaan, mukaisten velvoitteiden asianmukaista täyttämistä koskevasta vastuusta, siten, että tilanteessa, jossa kyseiset velvoitteet täytetään puutteellisesti tai virheellisesti mainittua sopimusta täyttävän palvelujen suorittajan työntekijän toiminnan seurauksena:
- kyseistä työntekijää ei voida pitää palvelujen suorittajana kyseistä säännöstä sovellettaessa ja
  - matkanjärjestäjä ei voi vapautua tällaisesta sopimuksen puutteellisesta tai virheellisestä täyttämisestä seuraavasta vastuustaan mainitun säännöksen nojalla.

Oikeudenkäyntikulut

- 64 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Matkapaketeista, pakettilomista ja pakettikiertomatkoista 13.6.1990 annetun neuvoston direktiivin 90/314/ETY 5 artiklan 2 kohdan kolmatta luettelakohtaa on tulkittava siltä

osin kuin siinä säädetään perusteesta, jonka nojalla pakettimatkan järjestäjä vapautetaan tällaista matkaa koskevan sopimuksen, joka on solmittu kyseisen matkanjärjestäjän ja kuluttajan välillä ja joka kuuluu kyseisen direktiivin soveltamisalaan, mukaisten velvoitteiden asianmukaista täyttämistä koskevasta vastuusta, siten, että tilanteessa, jossa kyseiset velvoitteet täytetään puutteellisesti tai virheellisesti mainittua sopimusta täyttävän palvelujen suorittajan työntekijän toiminnan seurauksena:

- kyseistä työntekijää ei voida pitää palvelujen suorittajana kyseistä säännöstä sovellettaessa ja**
- matkanjärjestäjä ei voi vapautua tällaisesta sopimuksen puutteellisesta tai virheellisestä täyttämisestä seuraavasta vastuustaan mainitun säännöksen nojalla.**

Allekirjoitukset